



College Vergadering

Dossiernummer	2364
Extern Zaak ID	1303222
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	17 maart 2026
Agendapunt	3.5.5
Titel	Aanwijzen 10 gemeentelijke monumenten
Organisatieonderdeel	Team Ruimte, Economie en Duurzaamheid
Eigenaar	Krijnen, Jeroen
Geheimhouding	Openbaar met week embargo
Datum opheffing	25 maart 2026
Portefeuillehouder	Wethouder Sjoerd Wannet

Aanwezigen

Jasper Bloem, Anja de Rouw, Mark Duijtshoff, Wimar Jaeger, Andre Putker, Rick Verschure en Sjoerd Wannet

Afwezigen

Cynthia Creveld

Bijlagen
1303222 – CV – Aanwijzen 10 gemeentelijke monumenten
1303222 – Bijlage 01 – Besluit_aanwijzen_10_gemeentelijke_monumenten
1303222 – Bijlage 02 – Redengevende_omschrijving_Graaf Ottosingel 189–189a
1303222 – Bijlage 03 – Redengevende_omschrijving_Laarstraat 131–133_en_Berkelsingel_124–124a
1303222 – Bijlage 04 – Redengevende_omschrijving_Marspoortstraat_16
1303222 – Bijlage 05 – Redengevende_omschrijving_Overwelving 1–3 Spoorstraat 1–3
1303222 – Bijlage 06 – Redengevende_omschrijving_Turfstraat 41–45
1303222 – Bijlage 07 – Redengevende_omschrijving_Molengracht 2
1303222 – Bijlage 08 – Redengevende_omschrijving_Groenmarkt 2–4_en_Waterstraat_84–86
1303222 – Bijlage 09 – Redengevende_omschrijving_Abersonplein_met_fontein
1303222 – Bijlage 10 – Redengevende_omschrijving_Rosmolensteeg 7
1303222 – Bijlage 11 – Redengevende_omschrijving_urinoir_Berkelkade



1303222 – Bijlage 12 – Adviezen Erfgoedadviesraad
1303222 – Bijlage 13 – Collegevoorstel 723623
1303222 – Bijlage 14 – Collegevoorstel 1270101

Geagendeerd	Vergaderdatum
College Vergadering	17 maart 2026
Memo's en collegestukken (ter info raad)	31 december 2026

Goedkeuringen			
van der Laan, Erik	Akkoord		01-03-2026 18:50
Kasteel, Hendri	Akkoord		11-03-2026 10:38
Wannet, Sjoerd	Akkoord		11-03-2026 12:53

Voorgesteld besluit

Het college besluit, gelet op artikel 5.2 e.v. van de Verordening fysieke leefomgeving gemeente Zutphen 2021 (Vfl 2021), conform bijgevoegd besluit, om de volgende objecten aan te wijzen als gemeentelijk monument:

- Graaf Ottosingel 189–189a Zutphen
- Laarstraat 131–133/Berkelsingel 124–124a Zutphen
- Marspoortstraat 16, 16a–c Zutphen
- Overwelling 1–3/Spoorstraat 1–3 Zutphen
- Turfstraat 41–45 Zutphen
- Molengracht 2 Zutphen (voormalig postkantoor)
- Groenmarkt 2–4/Waterstraat 84–86 Zutphen
- Abersonplein met fontein Warnsveld
- Rosmolensteeg 7 Zutphen en
- urinoir Berkelkade Zutphen.

Besluit



Het college besluit, gelet op artikel 5.2 e.v. van de Verordening fysieke leefomgeving gemeente Zutphen 2021 (Vfl 2021), conform bijgevoegd besluit, om de volgende objecten aan te wijzen als gemeentelijk monument:

- Graaf Ottosingel 189-189a Zutphen
- Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a Zutphen
- Marspoortstraat 16, 16a-c Zutphen
- Overwelving 1-3/Spoorstraat 1-3 Zutphen
- Turfstraat 41-45 Zutphen
- Molengracht 2 Zutphen (voormalig postkantoor)
- Groenmarkt 2-4/Waterstraat 84-86 Zutphen
- Abersonplein met fontein Warnsveld
- Rosmolensteeg 7 Zutphen en
- urinoir Berkelkade Zutphen.

BESLUIT AANWIJZEN 10 GEMEENTELIJKE MONUMENTEN

Adres - Graaf Ottosingel 189-189a Zutphen e.a.
Zaaknummer - 1303222

BESLUIT

Het college besluit, gelet op artikel 5.2 e.v. van de Verordening fysieke leefomgeving gemeente Zutphen 2021 (Vfl 2021), om de volgende objecten aan te wijzen als gemeentelijk monument:

- Graaf Ottosingel 189-189a Zutphen
- Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a Zutphen
- Marspoortstraat 16, 16a-c Zutphen
- Overwelving 1-3/Spoorstraat 1-3 Zutphen
- Turfstraat 41-45 Zutphen
- Molengracht 2 Zutphen (voormalig postkantoor)
- Groenmarkt 2-4/Waterstraat 84-86 Zutphen
- Abersonplein met fontein Warnsveld
- Rosmolensteeg 7 Zutphen
- urinoir Berkelkade Zutphen

Bijlagen

Onderdeel van dit besluit zijn de bijlagen met de redengevende omschrijvingen van de objecten.

Hierin zijn opgenomen:

- de plaatselijke aanduiding van het gemeentelijk monument;
- de kadastrale aanduiding, en
- een beschrijving van het gemeentelijk monument.

Aan dit besluit liggen verder de volgende bijlagen ten grondslag:

- EAR 2024-085 Advies aanwijzen postkantoor Molengracht 2 Zutphen gemeentelijk monument AVG
- EAR 2024-087 Advies aanwijzen Laarstraat 131-133 Zutphen monument AVG
- EAR 2024-088 Advies aanwijzen Turfstraat 41-45 en Overwelving 1-3 monument AVG
- EAR 2025-090 Advies aanwijzen Marspoortstraat 16 en Graaf Ottosingel 189-189a monument AVG
- EAR 2025-097 Advies aanwijzen monumenten AVG

PROCEDURE

Bevoegd gezag

Op basis van artikel 5.2 van de Vfl 2021 is het college van burgemeester en wethouders bevoegd om een beslissing te nemen over het al of niet aanwijzen van de bovengenoemde objecten en panden als gemeentelijk monument.

Publicatie ontwerpbesluit en indienen zienswijzen

Van de ontwerpbesluiten van 30 september 2025 en 16 december 2025 met het voornemen tot aanwijzing is kennisgeving gedaan op www.officielebekendmakingen.nl. Na beide besluiten heeft het ontwerpbesluit vervolgens 6 weken ter inzage gelegen. Naar aanleiding van deze kennisgeving kon iedere belanghebbende zijn of haar zienswijze indienen. Er is een zienswijze ontvangen op het ontwerpbesluit van 30 september 2025 en twee zienswijzen op het ontwerpbesluit van 16 december 2025. In dit besluit worden de zienswijzen op beide ontwerpbesluiten in één keer behandeld.

Bekendmaking besluit

Op grond van artikel 5:7 van de Vfl 2021 wordt het besluit om toepassing te geven aan artikel 5:2 van de Vfl 2021 schriftelijk bekend gemaakt aan alle zakelijk gerechtigden op de onroerende zaken die vermeld staan in de openbare registers, als bedoeld in artikel 8, eerste lid van de Kadasterwet. De zakelijk gerechtigden kunnen binnen zes weken tegen dit besluit bezwaar maken. Indieners van zienswijzen worden op grond van 3:4 Awb, artikel 3:10 ev. op de hoogte gesteld van het besluit.

OVERWEGINGEN

Het besluit is gebaseerd op de volgende overwegingen:

1. Cultuurhistorie

De als gemeentelijk monument aan te wijzen objecten en gebouwen zijn voor de gemeente Zutphen van architectuurhistorische en cultuurhistorische waarde.

De objecten en gebouwen zijn alle aan de hand van vastgestelde criteria beoordeeld (*Beleidsregel aanwijzen monumenten 2023*). Op grond van architectuurhistorische waarden, stedenbouwkundige waarden, algemeen historische waarden, gaafheid/herkenbaarheid en zeldzaamheid is vastgesteld dat de nu voorgedragen objecten en panden monumentale waarden hebben en van groot algemeen belang zijn voor de gemeente Zutphen. Verwezen wordt naar de redengevende omschrijvingen van de objecten en panden.

2. Verduurzaming

De verduurzaming van de aan te wijzen panden blijft goed mogelijk door innovatieve oplossingen voor het isoleren en energiezuinig maken van gebouwen zonder dat dit ten koste gaat van monumentale waarden en architectonische kwaliteit.

3. Advies Erfgoedadviesraad

De Erfgoedadviesraad heeft in haar adviezen:

- EAR 2024-085 Advies aanwijzen postkantoor Molengracht 2 Zutphen gemeentelijk monument AVG
- EAR 2024-087 Advies aanwijzen Laarstraat 131-133 Zutphen monument AVG
- EAR 2024-088 Advies aanwijzen Turfstraat 41-45 en Overwelving 1-3 monument AVG
- EAR 2025-090 Advies aanwijzen Marspoortstraat 16 en Graaf Ottosingel 189-189a monument AVG
- EAR 2025-097 Advies aanwijzen monumenten AVG

positief geadviseerd over plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst van:

- Graaf Ottosingel 189-189a Zutphen
- Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a Zutphen
- Marspoortstraat 16, 16a-c Zutphen
- Overwelving 1-3/Spoorstraat 1-3 Zutphen
- Turfstraat 41-45 Zutphen
- Molengracht 2 Zutphen (voormalig postkantoor)
- Groenmarkt 2-4/Waterstraat 84-86 Zutphen
- Abersonplein met fontein Warnsveld
- Rosmolensteeg 7 Zutphen
- urinoir Berkelkade Zutphen

Verwezen wordt naar de adviezen van de EAR.

ZIENSWIJZE(N)

Er is op het voornemen tot aanwijzen van het object Marspoortstraat 16, 16a-c Zutphen door de eigenaren (VvE) een zienswijze ingediend. Ook zijn er twee zienswijzen ingediend door omwonenden van het aan te wijzen urinoir aan de Berkelkade. De zienswijzen zijn in de daarvoor wettelijk gestelde periode ingediend en daarmee ontvankelijk. De zienswijzen worden hieronder samengevat en voorzien van een reactie.

1. Zienswijze eigenaren Marspoortstraat 16, 16a-c Zutphen (zaaknummer 1264376)

Op 13 november 2025 heeft de vereniging van eigenaren (VvE) van het perceel Marspoortstraat 16 te Zutphen een zienswijze ingediend met betrekking tot het voornemen van het college van B en W om het pand aan te wijzen als

gemeentelijk monument. De zienswijze is ingediend omdat de eigenaar tegen de toekenning van de gemeentelijke monumentale status aan het pand is. Hieronder wordt ingegaan op de zienswijze. De zienswijze is door indiener onderbouwd met de volgende redenen:

a. Bezwaar tegen inperking eigendomsrecht en financiële consequenties

Indiener stelt dat een monumentstatus ervoor zorgt dat zij niet langer zelf kan beslissen over wijzigingen in onroerende zaken binnen de eigen woning of kantoor, zonder dat de gemeente daar enige vorm van compensatie tegenover stelt. Indiener stelt dat in gevallen waarin de staat de rechten van burgers, ondernemers of instellingen inperkt, deze tegenwoordig altijd enige vorm van compensatie biedt. Tevens stelt indiener dat tegen de hogere lasten (en mogelijke waardevermindering) van een monument-status de gemeente daar alleen de mogelijkheid van een laag-rentende lening bij de provincie tegenoverstelt.

Reactie:

Het eigendomsrecht is een absoluut recht dat niet wordt betwist. Wel is het zo dat het college de bevoegdheid heeft om publiekrechtelijke beperkingen op te leggen. In dit geval doet het dat als onderdeel van het aanwijzen van het pand als gemeentelijk monument met het doel om cultuurhistorisch erfgoed voor de toekomst te behouden. Compensatie is daarbij niet verplicht. Het college ziet de negatieve gevolgen voor de economische waarde van het eigendom door een monumentstatus van het pand onvoldoende onderbouwd. Onderzoek in het verleden heeft overigens aangetoond dat de invloed van een monumentstatus op de verkoopsom, positief of negatief, niet één op één aantoonbaar is (Bade/Smit, *Eigen haard is goud waard*, 2010). Voor gemeentelijke monumenten zijn subsidiemogelijkheden beschikbaar die tijdens een gesprek met indiener op 13-11-2025 mondeling zijn toegelicht.

b. Uitstellen procedure tot na vaststellen afwegingskader

Indiener verwijst naar kanttekening 1.3 van het collegevoorstel bij het voornemen tot aanwijzing, waarin het college stelt dat onduidelijk is wat eigenaren wel en niet kunnen veranderen aan hun monument en aangeeft dat een Zutphens erfgoedprogramma wordt voorbereid waarin het behoud, het benutten en het beleven van het Zutphens erfgoed centraal staat en waarin een transparant afwegingskader met algemene regels voor monumenten en hun eigenaren een plek zal krijgen. Indiener stelt dat het 'overeenkomstig normen van behoorlijk bestuur' voor de hand ligt dat 'het college procedures tot het aanwijzen van gemeentelijke monumenten uitstelt tot na het vaststellen van dit afwegingskader door de Gemeenteraad.'

Reactie:

Wettelijk zijn de Omgevingswet en de Verordening voor de Fysieke Leefomgeving 2021 momenteel de bestaande kaders waarbinnen het college beslissingsbevoegdheid heeft om wel of niet een vergunning af te geven, daarbij geadviseerd door de commissie voor Ruimtelijke Kwaliteit en Cultuurhistorie (RKC). Dit is een ander besluitvormingsproces dan het aanwijzen van de monumenten en staat hier ook los van. Er is daarom geen reden om het besluit op dit punt aan te passen of aan te houden. Het college heeft de ambitie om een transparant afwegingskader op te stellen met algemene regels voor monumenten en hun eigenaren om een vergunning te krijgen, maar dat heeft geen invloed op het voorliggende collegevoorstel.

c. Gebouw niet in goede technische staat.

De VvE is het niet eens met de stelling van het college in kanttekening 1.4 van het collegevoorstel bij het voornemen tot aanwijzing dat het gebouw in goede technische staat is. De VvE wijst op verzakkingen aan de Oostzijde van het pand en de afscheidingsmuur en de mogelijke fundering op resten van de stadsmuur.

Reactie:

Deze zienswijze is terecht. Het college is bij haar uitspraak over de technische staat uitgegaan van een indruk vanaf de straat en erkent dat daarmee geen definitieve uitspraken kunnen worden gedaan over niet-zichtbare gebreken. Mocht het gebouw zich overigens niet in een goede technische staat bevinden, betekent dat niet dat het monument daardoor niet aangewezen zou kunnen worden. Ten aanzien van het uitvoeren van onderhoud is in een gesprek met indiener op 13-11-2025 aangegeven dat daarvoor voor gemeentelijke monumenten subsidiemogelijkheden bestaan. Hiermee draagt het college bij aan de vaak hogere onderhouds- en restauratiekosten voor monumenten ten opzichte van niet-monumenten.

2. Zienswijze (zaaknummer 1298805)

Indiener is het niet eens met het aanwijzen van het urinoir als gemeentelijk monument.

a. Het urinoir is naar mening van de indiener niet historisch of beeldbepalend voor de binnenstad, mede door het niet meer aanwezig zijn van de bioscoop die aan de plaatsing ten grondslag lag.

Reactie:

Het college is met de Erfgoedadviesraad van mening dat het gaat om zeldzaam en bijzonder straatmeubilair met veel objectwaarde, waarbij cultuurhistorische waarde is gelegen in de plek en is het eens met de waardering van het urinoir zoals opgenomen in de redengevende omschrijving. De historische relatie met de verdwenen bioscoop is daarbij slechts één van de aspecten die van belang zijn voor de bepaling van de cultuurhistorische waarde van het urinoir. Dat het urinoir niet historisch is of beeldbepalend ziet het college anders. Zo is het cultuurhistorisch belang van gemeentelijke monumenten niet alleen gelegen in een hele hoge leeftijd, zoals bijvoorbeeld van de vele middeleeuwse huizen in de binnenstad. Elke tijdlaag is van belang en dat geldt in Zutphen zeker voor de periode van de wederopbouw na WOII waarvan het urinoir onderdeel is. Dat het urinoir niet beeldbepalend zou zijn, is voor het college geen bezwaar om het urinoir aan te wijzen als gemeentelijk monument. Het is juist een wezenlijk kenmerk voor het type en de functie van het urinoir dat bewust is geplaatst om niet al te veel op te vallen in het straatbeeld.

b. Het urinoir is beklad met graffiti, stinkt en is vervuild.

Reactie:

Het urinoir is opgenomen in het jaarlijkse beheer- en onderhoudsprogramma van de gemeente Zutphen en de binnenzijde wordt regelmatig schoongespoten en gereinigd. Dat betreft indien nodig ook de buitenzijde. Het bouwwerkje is in de laatste 20 jaar af en toe gevallen aan bekladding met spuitbussen en steeds gereinigd. Dat zal ook nu weer gebeuren. De bekladding is dus van tijdelijke aard.

c. Indiener is van mening dat bescherming en behoud moet gebeuren met een hedendaagse blik.

Reactie:

Bescherming en behoud van erfgoed gebeurt in de gemeente Zutphen altijd met een hedendaagse blik. Veertig jaar geleden stond de periode 1850–1940 sterk in de belangstelling en werden gebouwen uit die tijd aangewezen als gemeentelijk monument. Nu geldt dat voor objecten en panden uit de wederopbouwperiode en ook de interesse in het erfgoed uit de periode 1965-1990 neemt toe. Het aanwijzen van het urinoir als gemeentelijk monument wordt niet los gezien van een veranderende tijdgeest. Het college ziet dat als de essentie van het beschermen van erfgoed als gemeentelijk monument. Daarbij worden maatschappelijke veranderingen niet uit het oog verloren.

d. Indiener is van mening dat aan het urinoir een discriminerend karakter zit.

Indiener stelt dat slechts een heel klein deel van de bevolking gebruik kan maken van deze specifieke voorziening en dat dit object een hele grote bevolkingsgroep expliciet uitsluit zonder dat gekeken wordt om het inclusiever te maken.

Reactie:

Het college kan zich niet vinden in dit standpunt. Het urinoir wordt en kan door eenieder worden gebruikt, waarbij staand of gehurkt de behoefte kan worden gedaan.

3. Zienswijze (zaak 1302657)

Indiener is van mening dat het urinoir niet aangewezen dient te worden als monument, maar moet worden afgebroken.

a. Het urinoir doet afbreuk aan het fraaie stadsgezicht van Zutphen.

Reactie:

Het college is het niet eens met deze zienswijze en is van mening dat het urinoir daaraan als een eigen tijdlaag in het straatbeeld juist een bijdrage levert en bovendien van cultuurhistorische waarde is.

b. Het urinoir voorziet in een behoefte van mannen en een enkele keer van vrouwen.

Reactie: Het is goed om te weten dat uit waarneming blijkt dat het gebouwtje wordt gebruikt waarvoor het is bedoeld, door eenieder. Dit pleit voor het behoud van het urinoir op deze locatie.

c. Indiener heeft waardering voor de cultuurhistorische schets, de bouwkundige beschrijving en de blik op de geschiedenis.

Reactie: Het college van B en W van de Gemeente Zutphen dankt indiener voor het compliment.

d. Het urinoir is beklad.

Reactie:

Het urinoir is opgenomen in het jaarlijkse beheer- en onderhoudsprogramma van de gemeente Zutphen en de binnenzijde wordt regelmatig schoongespoten en gereinigd. Dat betreft indien nodig ook de buitenzijde. Het bouwwerkje is in de laatste 20 jaar af en toe ten prooi gevallen aan bekladding met spuitbussen en steeds gereinigd. Dat zal ook nu weer gebeuren. De bekladding is dus van tijdelijke aard.

e. Het urinoir dient te worden afgebroken tenzij het wordt geconserveerd en hiervoor middelen beschikbaar worden gesteld.

Reactie: Met het aanwijzen van het urinoir als gemeentelijk monument is sloop van het urinoir niet aan de orde. Ten behoeve van de conservering maakt het urinoir nu al deel uit van het gemeentelijk beheer- en onderhoudsprogramma.

Conclusie

De ingediende zienswijzen hebben niet geleid tot aanpassingen in het besluit tot aanwijzing als gemeentelijk monument.

Aldus besloten te Zutphen, op 17 maart 2026

Het college van burgemeester en wethouders van Zutphen,
de burgemeester, de secretaris,



Redengevende omschrijving Gemeentelijk Erfgoedregister

Monumentnummer: 1496

Gegevens object

Naam: ---
Adres: Graaf Ottosingel 189-189a
Postcode: 7201 BD
Plaats: Zutphen
Kadastrale aanduiding: Zutphen, sectie F, nummer 9619
X-Y coördinaten: 210940, 461793
Architect: A. Sobel
Bouwjaar: 1949-'50
Aanpassingen: 1959 aanpassing kantoor en bouw dakkapel achterzijde
Beschrijving: J. Krijnen
Datum beschrijving: 02-2025
Datum besluit B&W: 17-03-2026



Omschrijving van het monument

Situering en historie

Het pand met de adressen Graaf Ottosingel 189-189a¹ is gelegen in de straatwand nabij de hoek met de Laarstraat en de brug over de Hoofdgracht, op de grens van de middeleeuwse binnenstad.

Het pand is in 1949 ontworpen door de lokale architect Anne Sobel en in 1950 gebouwd als filiaal van de Coöperatieve Boerenleenbank. De oude Boerenleenbank stond aan de Hobbemakade. Dit pand was echter te klein geworden. Het nieuwe bankgebouw werd gerealiseerd nabij de brug in het verlengde van de Laarstraat over de stadsgracht die tijdens de bevrijding van Zutphen in april 1945 samen met de naastgelegen watertoren werd opgeblazen met grote schade aan de omliggende bebouwing tot gevolg. Het nieuwe bankgebouw kwam tot stand onder regie van Bureau Wederopbouw van de gemeente Zutphen en werd op 8 november 1950 geopend.

Het gebouw heeft een smalle en diepe plattegrond. De architect heeft als oplossing voor het combineren van een bankgebouw met een bovenwoning deze laatste een kwart slag gedraaid, zodat boven de wachtruimte voor de rekeninghouders aan de achterzijde een dakterras kon

¹ Voor de leesbaarheid wordt als notatie Graaf Ottosingel 189 aangehouden.

worden gerealiseerd. Deze wachtruimte was toegankelijk via een gang rechts in de plattegrond, overbouwd door de woning. De met een hek in de voorgevel afgesloten gang leidde van de straat naar de entree in de zijwand. Onder de gang zat de beerput van 3 m3 met opvang van regenwater en wc-afvoer.

Constructief zijn de kelder en de vloeren van het voorste deel van het pand uitgevoerd als gewapend betonvloer, met uitzondering van de zoldervloer die is uitgevoerd als houten vloer op een balklaag. De vloer van de uitbouw aan de achterzijde is als stampbetonvloer uitgevoerd, het plafond van dit gedeelte is gemaakt van prefab betonelementen, een zogenaamde Perfora-vloer.² Dit type vloer kwam in 1941 op de markt.

Bij binnenkomst in het bankgedeelte was rechts aan de achterkant van het gebouw de wachtkamer gesitueerd. Bovenin het plafond van de wachtkamer zat een daklicht van glazen bouwstenen. Aan de straatzijde van het bankgebouw zat het kantoor, links achterin de kamer van de directeur. De deur links in de voorgevel aan de Graaf Ottosingel leidde naar een portaal met een trap naar de bovenwoning, die over de kluis was geplaatst.

Bij de opening van het bankgebouw lag het perceel ten noorden (rechts) van het bankgebouw nog braak, dit zou pas in 1958 worden bebouwd.

Door de gang rechts is de bovenwoning breder dan het voormalige bankkantoor op de begane grond. Het bovenhuis kraagt rechts boven de gang uit, waardoor er meer woonruimte ontstond. Het raam boven links was van de keuken, het raam midden was de woonkamer en het raam rechts was de eetkamer.

Onder het gebouw is een kelder waar men aanvankelijk de kolen wilde opslaan, maar waarvoor men tijdens de planvorming de schuur in de tuin aan de achterzijde koos.

In 1959 werd de bank verbouwd. Er kwam een bronzen tocht-pui voor het tochtportaal bij de entree aan de zijkant en ook een stalen pui om het privé-kantoor en het kantoor van het personeel te scheiden.

In het woonhuis werden ingrijpende veranderingen doorgevoerd. De badkamer, die eerst achter de woonkamer zat, werd verplaatst naar de zolder met een dakraam links in het dakvlak, om de woonkamer te vergroten. Voor hetzelfde doel werd de schoorsteen verplaatst.

Aan de straatzijde van het pand werd een ijzeren kolenluik gemaakt.

De vestiging van de Boerenleenbank aan de Graaf Ottosingel werd al snel te klein, in 1964 verhuisde de bank naar een pand aan de Stationsstraat.³

Beschrijving

Het pand bestaat uit een onderkelderd volume aan de straat van twee bouwlagen met een zadeldak parallel aan de straat tussen twee topgevels. Aan de achterzijde van het gebouw bevindt zich een grote enkellaags uitbouw met erboven een dakterras.

De gemetselde voorgevel staat conform bestek op een hoge plint van grote platen kunstnatuursteen, aan de bovenzijde afgesloten met een cordonlijst. Het metselwerk van de als spouwmuur opgetrokken voorgevel is uitgevoerd als halfsteens Vlaams verband waarvoor machinale handvorm bakstenen zijn gebruikt.

Links in de gevel bevindt zich de ook met kunstnatuursteen omkaderde toegang tot de bovenwoning met boven een hoge natuurstenen onderdorpel een volgens bestek geplaatste blank gelakte eikenhouten deur in verticale stroken waarin een klein raampje is opgenomen. Het smallere deurbovenlicht heeft een eigen kader van kunstnatuursteen waarin relatief diepliggend een stalen raam met V-vormige roedenverdeling is gevat. Geheel rechts is de met een hek afgesloten steeg. De doorgang is voorzien van een sober fors en sober gedetailleerd kader van kunstnatuursteen met diepe neggen waarin het hek terugliggend is geplaatst. Boven

² Bot 2009, 390

³ Voor de beschrijving van situering en historie is in extenso gebruik gemaakt van een beschrijving van het pand door Joosje van Dam (Dam 2007, 26).

deze doorgang is een rond raam met een roedenverdeling in kwarten met een omgaande halve rollaag. De onderste steen kraagt als smalle lekdorpelsteen enigszins uit. Het uiterlijk van de gevel op de begane grond wordt in belangrijke mate bepaald door het centraal geplaatste, zorgvuldig gedetailleerde vierlichtvenster met zesruits stalen ramen tussen halfrond vormgegeven kolommen van kunstnatuursteen en dito dagkanten. Het geheel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een kroonlijst van twee segmenten van dezelfde kunstnatuursteen.

Boven het vierlichtvenster is op de eerste verdieping een stalen, vijfruits brede, driezijdige erker aanwezig waarvan de twee buitenste ruiten schuin geplaatst zijn. Het geheel rust op een betonnen onderplaat en wordt aan de bovenzijde met een houten kroonlijst afgesloten. De erker wordt links en rechts geflankeerd door identiek uitgevoerde vensters met houten kozijnen met stalen draairamen in het ondervak en eveneens stalen klapramen in het bovenvak. Beide vensters worden ontlast door middel van een steens strekse boog en zijn elk voorzien van twee houten luiken die de onderramen afdekken.

De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten door middel van een geprofileerde bakgoot op geprofileerde houten klossen. De goot is geplaatst tussen de uitgekraagd gemetselde schouderstukken van de topgevels. Deze zijn bekleed met sierbetonplaten.

De topgevels worden bekroond met forse rechthoekige schoorstenen die zijn afgedekt met platen sierbeton en net onder de afdekking zijn ingesnoerd.

De dakvlakken van het zadeldak zijn belegd met orangerode, verbeterde Hollandse dakpannen. In het voorste dakvlak staat een symmetrisch geplaatste, vlakgedekte dakkapel met twee stolpramen. Deze heeft zijwangen van houten rabatdelen en wordt aan de bovenzijde met een ojieflijst en een zinken kraal afgesloten. Links en rechts van de dakkapel zijn kleine, moderne tuimelramen in het dak geplaatst.

De achterzijde van het gebouw bestaat uit de enkellaags uitbouw van de begane grond met aan de noordzijde de steeg naar de straat en erboven de terugliggende achtergevel ter hoogte van de eerste verdieping van de woning. De gemetselde gevels van de uitbouw en de achtergevel van het hoofdhuis zijn net als de voorgevel opgetrokken van machinale handvormbaksteen in halfsteens Vlaams verband.

De achtergevel van de uitbouw heeft vanuit de tuin gezien links een buitendeur met een als tweeruits klapraam uitgevoerd bovenlicht, ontlast met een strekse boog. De deur wordt geflankeerd door twee kleine toiletraampjes. Rechts in de gevel een groot drievaks pui met zesruits deuren en tweeruits bovenlichten.

Links, aan de steeg, is de voormalige, met kunstsiersteen omlijste toegang tot de voormalige wachtruimte voor rekeninghouders met ernaast een hoog geplaatst bolkozijn met lekdorpelstenen. De muren van de uitbouw zijn aan de bovenzijde voorzien van gemetselde balustrades.

De gevel van het hoofdgebouw op de eerste verdieping is links voorzien van dubbele glasdeuren, links en rechts geflankeerd met vensters met draairamen in de ondervakken en bovenlichten als klapramen. Rechts in de gevel een als melkmeisje uitgevoerd deurkozijn. De deur heeft een zesruits bovenvak, de zijramen een verdeling met onder- en bovenraam. Geheel rechts nog een klein toiletraam. Alle gevelopeningen zijn voorzien van een strekse boog. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een bakgoot op klossen, met een geprofileerde neuslijst, net als bij de voorgevel is uitgevoerd.

In het achterste dakvlak staan twee grote gekoppelde dakkapellen, waarvan de rechter in 1959 tot stand kwam en die later naar links is uitgebreid. Beide dakkapellen zijn in de periode erna met andere ramen en vlak plaatmateriaal gemoderniseerd. Boven de rechter dakkapel staat rechts van het midden een in 1959 vierkant gemetselde hoge schoorsteen.

Interieur

Het interieur van het voormalige bankfiliaal noch dat van de bovenwoning is bezocht. In hoeverre de bij de bouw gerealiseerde indeling en afwerking, dan wel onderdelen van de verbouwing uit 1959 nog bewaard zijn gebleven, is niet bekend.

Gaafheid

Het volume en de architectuur van Graaf Ottosingel 189-189a is sinds de bouw goed bewaard gebleven. Dit geldt zowel voor de opzet als voor de uitwerking en architectonische detaillering van het gebouw. Zo bleef de voorgevel zo goed als ongewijzigd intact: gevelindeling en toegepaste materialen bleven hetzelfde, aanwezige ramen en deuren bleven ongewijzigd behouden. De kenmerkende steeg rechts onder de woning naar de ruimte voor rekeninghouders bleef aanwezig.

De voornaamste uitwendige wijziging sinds de bouw betreft vooral het plaatsen in 1959 en later van twee grote dakkapellen op het achterste dakvlak.

Samenvattend heeft het pand Graaf Ottosingel 189-189a uit 1950 zijn oorspronkelijke verschijningsvorm en architectuur goed behouden, maar heeft het aan de achterzijde en mogelijk in het interieur enkele wijzigingen ondergaan.

Bouwdossiers

RAZ, Archiefnummer 103, Archief van het Bureau Wederopbouw van de gemeente Zutphen (1945-1953)

RAZ, Archiefnummer 324, bouwvergunningen Zutphen 1945-1971

RAZ, Archiefnummer 395, bouwvergunningen Zutphen 1971-1989

RAZ, Archiefnummer 512, bouwvergunningen Zutphen 1989-heden

Literatuur

- Dam, Joosje van, 'Wederopbouw in Zutphen', in: *Zutphen MoNUmentaal* 15, september 2007, 26
- Bot, Piet, *Vademecum historische bouwmaterialen, installaties en infrastructuur*, Alphen a/d Maas 2009
- www.joostdevree.nl

Waardering

Het pand Graaf Ottosingel 189-189a uit 1950 van architect A. Sobel is van algemeen belang voor de gemeente Zutphen vanwege de volgende waarden:

Architectuurhistorische waarden

- Vanwege de kwaliteit van het ontwerp en de uitvoering daarvan.
- Typologisch, als voorbeeld van een gecombineerd bank-/woongebouw uit de wederopbouwperiode.
- Als voorbeeld van een goed uitgevoerd ontwerp van een lokaal opererende architect (A. Sobel).

Stedenbouwkundige waarden

- Vanwege de belangrijke positieve bijdrage aan het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit van de gevelwand van dit deel van de Graaf Ottosingel, nabij de brug over de stadsgracht.

Algemeen historische waarden

- Als tastbare getuige van na-oorlogse wederopbouw op een plek die door oorlogsgeweld tijdens de bevrijding van Zutphen zwaar was beschadigd.

Gaafheid/herkenbaarheid

- Vanwege de gaaf bewaarde en sinds de bouw ongewijzigde hoofdvorm en algemene opzet van het gebouw, die volgt uit de oorspronkelijke functie van bankgebouw.
- Vanwege de grotendeels gaaf bewaard gebleven architectuur en de bijbehorende exterieurkenmerken van het pand, omvattende de entree, toegang tot de steeg, de door toepassing van kunstnatuursteen benadrukte vensterassen en vensterindelingen, dakoverstekken, geveltopen met schoorstenen, etc.
- Vanwege de afleesbaar gebleven oorspronkelijke bankfunctie op de begane grond.

Zeldzaamheid

- In zijn opzet en uitwerking is Graaf Ottosingel 189-189a voor Zutphen een zeldzaam gebouw. In de periode van de wederopbouw is veel gebouwd, maar specifiek ontworpen bankgebouwen, dan wel gebouwen waarin deze functie werd gecombineerd met een bovenwoning zijn in Zutphen niet elders dan dit voorbeeld gerealiseerd. Veel gebouwen uit de periode zijn inmiddels verbouwd. Het pand Graaf Ottosingel 189-189a is vrijwel ongewijzigd gebleven waarvan de architectuur van de voorgevel bovendien als gaaf kan worden aangeduid. Deze mate van authenticiteit is zeldzaam.

Redengevende omschrijving

Het pand Graaf Ottosingel 189-189a te Zutphen is een historisch gebouw uit de wederopbouwperiode van architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit, vanwege het architectonisch ontwerp en het gerealiseerde materiële object. Het is stedenbouwkundig van belang vanwege het kenmerkende volume aan de straat onder een zadeldak tussen topgevels. Het gebouw draagt door de kwaliteit van de architectuur bovendien in belangrijke mate bij aan de ruimtelijke kwaliteit van dit deel van de Graaf Ottosingel.

Tenslotte is het gebouw van historisch belang als verwijzing in haar architectuur en bouw naar de oorlogshandelingen tijdens de bevrijding van Zutphen waarbij de bebouwing op deze plek in de stad zwaar werd beschadigd en als verwijzing naar de wederopbouwperiode die daarop volgde.

Bijlage: afbeeldingen Graaf Ottosingel 189-189a

Foto's exterieur



▲► Gevels van Graaf Ottosingel 189-189a. Foto's J. Krijnen gemeente Zutphen 2025, foto rechts 2020, rechtsboven 2006.

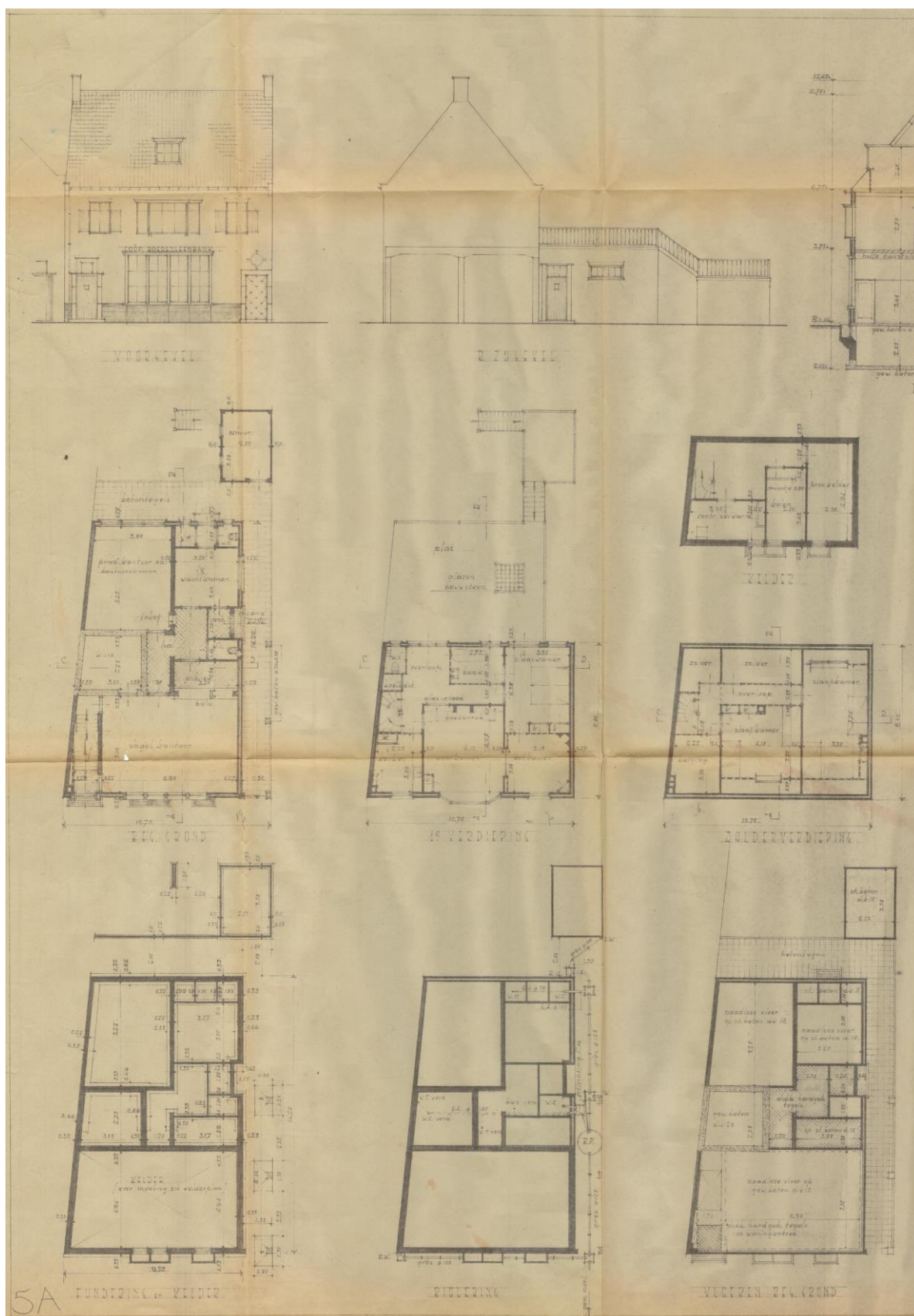
Historische afbeeldingen



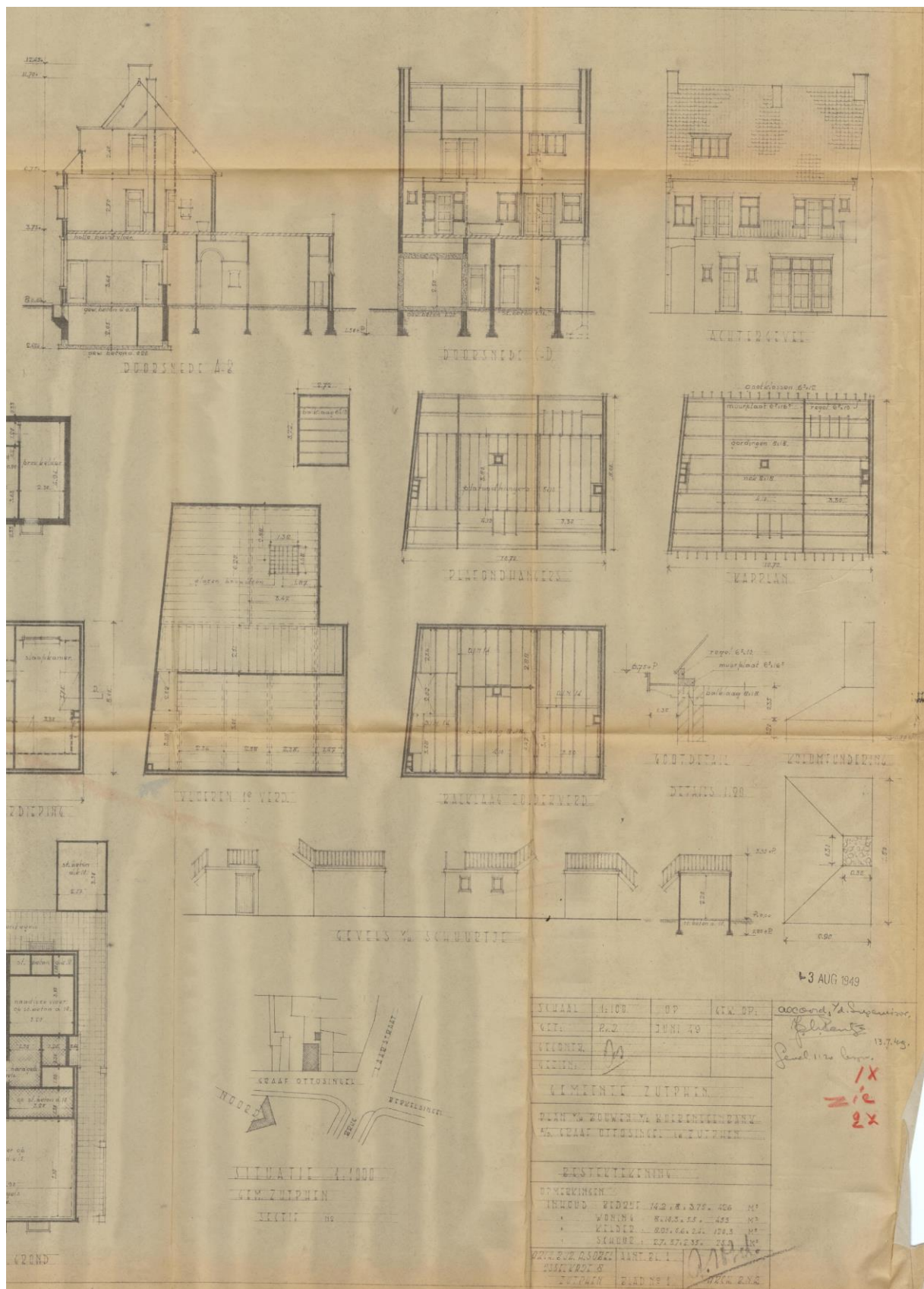
▲ Graaf Ottosingel 189-189a tussen 1949 en 1958.

◀ Graaf Ottosingel 189-189a in 1977.
Foto's collectie Regionaal Archief
Zutphen

Geveltekeningen en plattegronden



▲ Uitsnede vergunningstekening uit 1949 met gevelopstanden en plattegronden van Graaf Ottosingel 189. Collectie Regionaal Archief Zutphen



▲ Uitsnede vergunningstekening uit 1949 met achtergevel, doorsnede en balkplan van de vloeren van Graaf Ottosingel 189.
Collectie Regionaal Archief Zutphen